

Левицька Світлана Олексіївна,
*д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування,
Національний університет водного господарства та
природокористування, аудитор
м. Рівне, Україна*

Осадча Ольга Олексіївна,
*д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування,
Національний університет водного господарства та
природокористування
м. Рівне, Україна*

ПОДАТКОВІ РИЗИКИ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ

Відповідно до ст. 14.1.221. Податкового кодексу України ризик – це ймовірність недекларування (неповного декларування) платником податків податкових зобов'язань, невиконання платником податків іншого законодавства, контроль за яким покладено на контролюючі органи [1].

Поняття «податковий ризик» для підприємства – платника податків позиціонується з комплексним соціально-економічним явищем, пов'язаним зі скороченням підприємницької діяльності (зокрема, в частині операцій, що є об'єктами оподаткування) як наслідок низки об'єктивних і суб'єктивних зовнішніх і внутрішніх факторів, що оцінюються величиною втрат / збитків та їх імовірністю.

Управління податковими ризиками (ПР) – невід'ємна складова менеджменту діяльності платника податків, що в сучасних умовах бізнесу передбачає: системність на етапах попереднього виявлення податкових ризиків; обліково-аналітичне забезпечення процесів ідентифікації ПР; обліково-аналітичне забезпечення оцінки потенційного впливу ПР; адміністрування заходів мінімізації наслідків ПР та попередження їх повторного настання. Такий підхід обумовлює важливість ефективного функціонування податкового менеджменту з невід'ємним запровадженням системи внутрішнього контролю як за обов'язковими розрахунками з бюджетом за податками та зборами, так і управління податковими ризиками на засадах дієвого ризико-орієнтованого підходу.

Цікавим в плані результативності зазначеної системи управління є підхід до боротьби з відмиванням грошей та протидії фінансуванню тероризму, що ґрунтується на оцінці ризиків, у Рекомендаціях FATF (FATF – міжурядовий орган, який визначає стандарти та розробляє політику з метою боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму).

З урахуванням міжнародної практики поділу ризиків (ризик продукту, ризик внутрішнього контролю суб'єкта та ризик клієнта як можлива

причетність до його ризик – операцій) [2] доцільно для вітчизняних підприємств виокремити такі групи ПР:

- ризик порушення чинних норм та правил розрахунків з бюджетом за податками та зборами;
- ризик внутрішнього податкового контролю та управління податковими ризиками;
- ризик недотримання/порушення податкового законодавства з боку контрагентів такого платника податку.

Для оцінки ефективності управління ризиками FATF прийняла підхід, орієнтований на ієрархію певних результатів, запропонувавши чотири можливі рейтинги ефективності [3; 4], екстраполювання яких в площину дотримання норм та правил вітчизняного податкового законодавства дозволяє альтернативно виокремити для платника наступні рівні управління ПР:

- високий рівень ефективності: ступінь досягнення результату управління ПР високий, доцільно здійснити незначні коригування; підприємство має статус «сумлінного платника податків»;
- значний рівень ефективності: ступінь досягнення результату значний, необхідно здійснити помірні удосконалення; підприємство практично не порушує податкове законодавство;
- середній рівень ефективності: результат досягнуто лише певною мірою, необхідними є значні удосконалення в адмініструванні податкових розрахунків, посилення контролю за їх своєчасністю та правильністю розрахунків об'єктів оподаткування (зважаючи на основні фінансові показники, пов'язані з такими об'єктами оподаткування);
- низький рівень ефективності: ступінь досягнення результату незначний, невід'ємна потреба у фундаментальному удосконаленні податкового менеджменту; за підсумками зовнішніх перевірок підприємство має донарахування штрафних санкцій.

Багатоваріантними залишаються сьогодні методики оцінки ризику. Зокрема, вітчизняними підприємствами частіше оцінка є ймовірнісною характеристикою, безрозмірною величиною від 0 до 1. Це стосується як теоретичного ризику - першої точки зору на ризик, що базується на наукових і технічних оцінках, так і ефективного ризику - точкою зору, що залежить від людського сприйняття та наближеної вартісної оцінки ризику.

Кількісна оцінка ризиків (т.ч. для платника податків) проводиться з метою отримання вартісних показників потенційних наслідків при можливому настанні ризикової події (тобто, очікуваного збитку), необхідних як для визначення найістотніших ризиків, так і для аналізу системи управління ПР у цілому [5; 6].

Втрати платника податку за наслідком настання податкового ризику мають негативний вплив на результати підприємницької діяльності. В міжнародній практиці нераціональне податкове навантаження пов'язують з неефективними процесами управління принципами бережливого виробництва. В першу чергу, недостатній розмір обігових коштів спричиняє невиконання низки як фінансових, так і не фінансових показників: (і) якості – погіршення якості товарів та/або послуг; (ii) продуктивності – ускладнюються процеси нарощення виробничої потужності, а відтак – забезпечення максимального компромісу між результатами

та ресурсами, розподіленими по всьому ланцюжку створення вартості та процесами оптимізації потоків; (iii) гнучкості у виробництві товарів та/або послуг – складно забезпечувати позитивну динаміку потенціалу управління на засадах реагування на процеси досконалості технології виробництва [7].

Для забезпечення ефективності процесів управління ПР, передбачення та усунення їх виникнення вітчизняна податкова система потребує, насамперед:

- реформування податкової системи відповідно до обраних теоретичних засад її побудови – дотримання принципів мотивації як бізнесу, так і проведення платниками своєчасних і повних розрахунків з бюджетом по обов'язкових платежах;
- належного виконання процесів адміністрування податків/зборів в контексті правового та професійно-етичного регулювання відносини у сфері оподаткування;
- реформування фіскальної спрямованості податкової системи на засадах забезпечення збалансованого економічного зростання;
- удосконалення внутрішнього контролю та процесу збору даних та ін.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112. Документ 2755-VI. Редакція від 01.08.2021, підстава - 1600-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.11.2021).

2. Klimova, Nazerke Zhampeiis and Asmik Grigoryan. Contemporary approaches to money laundering/terrorism financing risk assessment and methods of its automation in commercial banks. Post proceedings of the 10th Annual International Conference on Biologically Inspired Cognitive Architectures, BICA 2019 (Tenth Annual Meeting of the BICA Society). URL: <https://www.researchgate.net/scientific-> (дата звернення: 08.11.2021). DOI:10.1016/j.procs.2020.02.233

3. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. URL: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=558&art_id=23773&lang=uk (дата звернення: 01.11.2021).

4. Methodology for assessing technical compliance with the FATF Recommendations and the Effectiveness of AML/CFT systems. URL: <http://www.fatf-gafi.org/publications/mutualevaluations/documents/fatfissuesnewmechanismtostrongenmoneylaunderingandter.html/> (дата звернення: 10.11.2021).

5. Олех, Т. М., Руденко, С. В., & Гогунский, В. Д. (2013). ASSESSMENT OF ENVIRONMENTAL PROJECTS. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, 1(10(61), 79–82. URL: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2013.6767>

6. Шухман М.Е. Сутність ризик-орієнтованого підходу до планування завдань із внутрішнього аудиту. Перспективи розвитку науки. URL: http://xn--e1aaajfpeds8ay4h.com.ua/files/image/konf%2011/sb_7_10.pdf (дата звернення 18.09.2021) .

7. João Leitão, Sónia de Brito , Serena Cubico. Eco-Innovation Influencers: Unveiling the Role of Lean Management Principles Adoption; Sustainability 2019, 11, 2225; doi:10.3390/su11082225.